

Faina Riabchykova. Museum Fund Ukraine: History of the Concept, Essence, Legal Definition. The article analyzes the history of the concept of the State Museum Fund. It was found that it arose after the Bolshevik Revolution in 1917 as a result of nationalization, the state registration of monuments and foundation of the museum public administration system. Legislating of the total museum fund was made first time in the USSR in the mid-1960s. That was associated with the adoption of Regulation on the Museum fund of the USSR. After independence in Ukraine the concept of the State Museum Fund was preserved in state legislation on museum area. Law of Ukraine «On Museums and Museum Affairs» (1995) introduced a new term for concept of the State Museum Fund - Museum Fund of Ukraine and assigned its legal definition.

The article also deals with essential characteristics the concept of the Total State Museum Fund. The author substantiates an expediency of singling out of two concepts of the Total State Museum Fund – Museum Fund of Ukraine and Museum Heritage of Ukraine. Analysis of the legal definition of the term «Museum Fund of Ukraine» shows that its content includes components that do not have the needful socio-cultural value (museum «zibrannia»). The article offers to review legal definition the term «Museum Fund of Ukraine». The author suggests the actual wording of this definition, which comprises museum objects and carriers of object's «external information field».

Key words: Total State Museum Fund, Museum Fund of the USSR, Museum Fund of Ukraine, Museum Heritage of Ukraine, museum studies.

Стаття надійшла до редколегії
24.10.2018 р.

УДК 069:908(477.82):069.51:39

Людмила Мірошніченко-Гусак

Етнографічна колекція пам'яток Волинського краєзнавчого музею: основні типологічні групи

У статті подано загальну характеристику типологічних груп пам'яток народно-побутової культури українців кінця XIX – початку XXI ст., які входять до різних фондів зберігання Волинського краєзнавчого музею й становлять етнографічну колекцію. Проаналізовано предметний склад пам'яток для полегшення їх пошуку у фондах музею.

Ключові слова: музейний предмет, збірка, колекція, відділ етнографії, музей.

Постановка наукової проблематики та її значення. Волинський краєзнавчий музей для виконання наукової, культурної та освітньої місії використовує сучасні інструменти, у тому числі активно звертається до власних колекцій, на основі яких створюється музейний продукт, орієнтований на сучасного відвідувача. Наукові співробітники відділу етнографії та народних промислів готують різні проекти, виставки, освітні заходи, конференції й інші музейні події із залученням чи на основі етнографічної колекції пам'яток, які входять у збірку Волинського краєзнавчого музею. Формування колекції здійснювалось упродовж усього часу функціонування музею, починаючи з 1929 р., і триває нині. Вона представляє здебільшого матеріальну культуру мешканців двох етнографічних регіонів – Волині та Західного Полісся кінця XIX – початку XXI ст. Однак означені пам'ятки у фондовій збірці не виділені в окрему тематичну групу, а розділені між іншими. Як наслідок, перед музейними співробітниками та відвідувачами музею, які мають бажання ознайомитися саме з етнографічними пам'ятками, виникають певні труднощі, зокрема щодо їх пошуку у фондових групах. Не дає повного уявлення про музейну колекцію й експозиція, у якій демонструється досить невелика кількість предметів. Значно більше інформації про музейні етнографічні пам'ятки можна знайти в каталогах музейних колекцій [15; 13] та статтях, підготовлених науковими співробітниками музею [2; 9; 11; 12; 17] й окремими дослідниками [6; 8].

Мета статті – визначення предметного складу етнографічної колекції Волинського краєзнавчого музею та характеристика окремих типологічних груп пам'яток, які систематизовані за групами зберігання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Волинський краєзнавчий музей за профілем належить до установ комплексного типу. Відповідно до цього визна-

чається й структура музейних фондів. Предмети основного фонду систематизовані та входять у 18 груп зберігання з відповідними шифрами: П (природничі), А (археологічні), Н (нумізматичні), ОМ (образотворчого мистецтва), ЛУ (фонд Лесі Українки та родини Косачів, у т. ч. меморіальні предмети), КДФ (книги, писемні джерела, архівні документи, фотоматеріали), Д (декоративно-прикладного мистецтва), ФН (фотонегативи; фото-, кіно- та відеоматеріали), РА (фонд історії релігії і атеїзму), СФ (спецфонд), Ж (предмети живопису), Г (предмети графіки), І (іконопис), С (скульптура), Р2 (тканини, прапори, шкіра, одягові зразки), Р3 (дерево, скло, кераміка, пластичні матеріали), Р4 (метали, зброя, військове спорядження), Р7 (писанки). Більшість цих груп створені за тематичним принципом, інші – за матеріалом виготовлення пам'яток.

Зауважимо, що в окрему групу етнографічні пам'ятки не виділені. Автентичні предмети, які висвітлюють народний побут, культуру, традиції волинян і поліщуків, розділені між різними фондowymi групами ще в 1960–1970-х рр., тобто в період, коли вони впроваджувались у фондову роботу [14, с. 185]. Такий склад музейних фондів залишається й сьогодні. Однак з огляду на предметне наповнення кожного фонду можемо умовно виділити досить значну групу етнографічних пам'яток.

Процес формування етнографічної колекції Волинського краєзнавчого музею розпочався разом зі створенням цього музейного закладу в Луцьку. Перші пам'ятки закуплено на Промислово-сільсько-господарській виставці в Луцьку в 1928 р. Домоткані тканини, рушники, предмети народного вбрання та інші вироби започаткували фондову групу пам'яток етнографічного відділу. Зауважимо, що цей відділ входив у структуру Волинського музею (початкова назва Волинського краєзнавчого музею).

Етнографічний відділ здійснював роботу зі збору етнокультурних пам'яток, їх обліку, вивчення, експонування. Колекція поповнювалася шляхом знахідок під час експедицій, закупівель за державний кошт, дарувань (меценатства), передачі від окремих осіб, громадських і державних організацій та ін. Музейні предмети обліковувалися в Інвентарній книзі етнографічного відділу (том VI). Згідно із записами в ній із 1929 р. до 1937 р. у музейні фонди надійшло 1010 етнографічних пам'яток [1]. Отже, упродовж перших десяти років діяльності Волинського музею в його збірці виокремлено етнографічну колекцію.

Із приходом восени 1939 р. на Волинь більшовицької влади та в період німецької окупації Луцька впродовж червня 1941 – січня 1944 рр. комплектування музейної збірки етнографічними предметами було досить незначним, проте окремих фонд продовжив фактичне існування.

У повоєнні роки кардинально змінилася структура музею, пріоритетні напрями його діяльності. Облікові записи засвідчують, що надходження музейних предметів фіксувались у нових інвентарних книгах із наступним поділом фондowych груп: відділ історії дорядянського періоду, підвідділ археології, відділ Великої Вітчизняної війни й соціалістичного будівництва, художній відділ та відділ природи [14, с. 183]. Етнографічний відділ був ліквідований; його колекцію розподілили між іншими фондowymi групами.

Однак етнографічна колекція музею впродовж другої половини 1940-х – початку 2000-х рр. Поступово поповнювалася та збагачувалася. До її формування в другій половині ХХ ст. долучилися наукові співробітники відділу дорядянської історії. Значна кількість музейних предметів надійшла в 1960–1970-х рр. з експедицій, організованих у різні райони Волинської області. У 1970–1980-х рр. поповнення етнографічної збірки здійснювали працівники відділу атеїзму та художнього відділу, зокрема під час обстежень пам'яток культової архітектури [7, с. 149–150]. Формуючи колекцію декоративно-ужиткового мистецтва, вони звертали увагу й на твори народного мистецтва. У 1970-х рр. у музеї започатковано нові фондowi групи, між якими знову розподіляли етнографічні пам'ятки. Більшість із них увійшла до речового фонду (Р), предмети якого розділялися за матеріалами виготовлення; інша частина становила фондову групу декоративно-ужиткового мистецтва (Д).

Із відновленням діяльності в 1989 р. відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею й до сьогодні продовжується робота над виявленням етнографічних предметів, їх опрацюванням, вивченням фондowych колекцій, уведенням їх до наукового обігу та використанням у різних музейних проектах, виставках тощо.

Етнографічні пам'ятки входять переважно до кількох груп речового фонду (Р2, Р3, Р4, Р7) та тематичних груп (Д, П, А, КДФ, ОМ) й інших. Так, до групи Р2 (тканини) віднесено типові предмети щоденного вжитку, які не вирізняються декоративною складовою, належали конкретним особистостям, а також сценічні костюми, військове обмундирування, зразки продукції волинських фабрик і заводів тощо.

Твори народних майстрів, елементи вбрання, тканини інтер'єрного призначення, які мають оздоблення (вишивка, ткання, плетіння, в'язання, аплікація), увійшли до групи декоративно-ужиткового мистецтва (фонд Д) [12].

На початку 1990-х рр. фондова група пам'яток Д перейшла під опіку відділу етнографії від художнього відділу та розмістилась у двох кімнатах фондосховища. Над її впорядкуванням працювали науковий співробітник етнографічного відділу Н. Гатальська й Т. Харчук, яка виконувала обов'язки зберігача фонду Д. Цими працівниками предмети зазначеної групи були згруповані та, відповідно до наявного обладнання, розміщені. У фондосховище відділу перенесені також етнографічні матеріали, які входять до групи Р2, зокрема жіночі й чоловічі традиційні сорочки, безрукавки, рушники, настільниці та скатертини. Групування цих предметів здійснене за типологічними ознаками, визначеними під час атрибуції пам'яток.

Найбільшу типологічну групу становить традиційний одяг. До неї входять кілька підгруп, серед яких найчисленнішою є натільне вбрання: жіночі, чоловічі та дитячі сорочки. Жіночі сорочки різняться засобами оздоблення. На Поліссі це переважно тканина у вигляді смуг, ромбів, розет, ж- й х-подібних фігур, закомпонованих у смуги або вишивка одним із видів лічильної гладі, яка імітує тканий візерунок («занизування», «зволікання», «низь»). У південно-західній частині Волинського краю в першій половині ХХ ст. перевагу надавали вишивці хрестиком геометричним орнаментом. Та, безперечно, у колекції більшість сорочок, які оздоблені рослинним орнаментом у чорно-червоному колориті [4, с. 42].

Колекція жіночих традиційних сорочок нараховує понад 400 одиниць зберігання. Вони розміщені в секціях за територіальним принципом поділу та представляють усі райони Волинської області. Сюди ж увійшли святкові сорочки, створені відомими волинськими майстрами народної творчості З. Магеровською, Н. Горлицькою, О. Ольховою, С. Волошиною, О. Гайдучик й ін. [15].

У колекції також виокремлено підгрупу сорочок, територія побутування та місце створення яких неконкретизовані (Волинь, Полісся), а також тих, що походять з інших територій України (Львівської, Рівненської, Івано-Франківської областей).

Порівняно невелику підгрупу становлять чоловічі й дитячі сорочки. У ній переважають пам'ятки з Любомльського, Камінь-Каширського, Маневицького районів.

Інші складові елементи народного вбрання зібрано в такі групи: верхній одяг (свити, кожухи, кусан), головні убори (хустини, очіпки, намітки, шапки, брилі), поясне вбрання (спідниці, фартухи, штани), нагрудне безрукавне вбрання (камізьелки, безрукавки), пояси (переважно ткані крайки та кілька каламайкових і плетених), прикраси, взуття тощо. Зазначимо, що жодна з них не має повного територіального представлення, на відміну від жіночих сорочок. Тому пам'ятки цих груп потребують ґрунтовного аналізу та проведення подальшої пошукової роботи.

Колекція традиційного вбрання у збірці Волинського краєзнавчого музею представлена зразками, які датуються кінцем ХІХ – початком ХХІ ст. Значну частину з них становлять саме пам'ятки першої половини ХХ ст.

Досить численну типологічну групу – понад 500 одиниць зберігання основного фонду – становлять тканини інтер'єрного призначення: рушники, скатертини й настільниці, килимові вироби, доріжки, а також серветки, накидки, вишиті сюжетні картини (т. зв. «рамки») та інші речі.

Найбільш представлені в музейній колекції рушники, виготовлені з домотканого та фабричного полотна, оздоблені вишивкою, мереживом, тканим візерунком тощо. Поділені вони на дві підгрупи, в основу яких покладено технологію орнаментування – ткані та вишиті. Ткані рушники надійшли переважно з Камінь-Каширського, Старовижівського, Ратнівського, Маневицького районів Волинської області, вишиті – із південних районів: Володимир-Волинського, Іваничівського, Локачинського, Рожищенського, Горохівського, Луцького. Датуються вони кінцем ХІХ – початком ХХІ ст.; більшість їх становлять роботи 1920–1930-х рр. та 1960–1980-х рр.

У музейній збірці сформована колекція одного з найпоширеніших видів народного мистецтва – килимарства. Вона поділена на три підгрупи: рядна («килимки»), які призначалися для покривання ліжок та слугували настінними килимами, а також використовувалися для ритуальних дійств; килими ручної роботи; килими фабричного виробництва, переважно з радянською символікою. До цієї групи пам'яток належить і килим-гобелен із рослинно-орнітоморфним орнаментом, який походить із замку родини Радзивіллів у м. Олика (надходження 1940 р.). Іншим, не менш цікавим артефактом є килим ХІХ ст., придбаний для музею в 1989 р. у Ковелі [3, с. 91].

Широко представлені в зібранні Волинського краєзнавчого музею гончарні вироби. У цю групу пам'яток входять побутові та декоративні предмети, оздоблювальні плити – кахлі, будівельні матеріали (черепиця, плоска цегла). Найбільше зібрання становлять побутові вироби: миски, полумиски, горщики,

глички, макітри, баньки тощо. Частина цих предметів датується першою половиною ХХ ст., іншу становлять вироби волинських гончарів другої половини ХХ ст. з Рокити й Дубечного Старовижівського, Кульчина Ківецького районів, Луцька. У фондах зберігаються роботи знаних майстрів-гончарів: В. Бондаря, С. Терещука, В. Ковальчука, К. Вінцюка, А. Васильченка, К. Гаврилюка та ін. Сучасна кераміка Волині представлена творами В. Хижинського, В. Кусика, П. Бояркевича, М. Полякова, Ж. Милляшкевич тощо [9; 18]. Ця колекція поділена між двома фондovими групами РЗ і Д. До першої, крім посуду, увійшли також зразки будівельної кераміки.

До фондової групи Д належать також невеликі за чисельністю типологічні групи виробів, плетених із природних матеріалів та художньої деревообробки, дитячі іграшки з дерева, тканини, кераміки тощо. Частина з них (41 предмет) передана Волинському краєзнавчому музею Дирекцією художніх виставок України згідно з наказом Міністерства культури УРСР від 1977 р. Серед переданих творів є роботи відомих українських майстрів народного мистецтва: керамічні фігури І. Білика та М. Китриша, декоративний посуд П. Ганжі, Т. Демченка, М. Головка з Опішного Полтавської області, оздоблені різьбленням цукерниця й сільничка С. Сахро з Вишніці Чернівецької області та І. Савченка з Косова Івано-Франківської області й ін. [10, с. 544].

У Волинському краєзнавчому музеї сформовано колекцію атрибутів різдвяно-новорічних свят. До неї увійшли вертепи, зірки колядників, дідухи, солом'яні павуки, маски ряджених, які досить часто залучаються до виставкових проєктів відділу етнографії та народних промислів.

У збірці музею, переважно у фондовій групі РЗ, зібрано пам'ятки, які ілюструють розвиток народних промислів Волині й Західного Полісся. Це рибальські пристосування: сіті, глиці для в'язання сітчастого полотна, пастки (ятері, верші, буц), сачки, гачки, ості, ківш для зберігання живої риби та раків й т. ін. Зберігається у Волинському краєзнавчому музеї човен-довбанка із с. Любитів Ковельського району й дерев'яні весла кінця ХІХ ст. з Любомльського району. Серед предметів бджільництва особливе зацікавлення викликають вулики-колоди (дуплянки) кінця ХІХ – початку ХХ ст. із сіл Блуднів Горохівського, Великий Окорськ Локачинського, Сморяри Старовижівського районів, а також солом'яні вулики із сіл Човниця та Озерце Ківецького, Грудки Камінь-Каширського районів Волинської області. Збиральництво представлене гребінками («брачками») і ємностями для збирання та перенесення ягід, грибів: «набірахи», кошелі, козуби, корзини, плетені з лика чи соснового шпону. До мисливських пристосувань у фондовій збірці віднесено рушниці ХІХ – першої половини ХХ ст., а також кремнієву рушницю з коліщатим замком ХVІІ ст. [6, с. 56].

Серед великої кількості пам'яток традиційної культури важливе місце займає група предметів, які використовувалися для обробки рослинних волокон, прядіння й ткацтва. Вона нараховує до 300 одиниць, які входять до речового фонду (РЗ): знаряддя для переробки стебел льону та конопель (терниці, тріпачки, прачі, гребінки, щітки), пристрої для прядіння ниток (веретена, гребені, кужілки, прялки («коловоротки»)), знаряддя для перемотування ниток (мотовила, потак), пристрої для снування (ложки), пристосування для ткання (ткацькі верстати і їх елементи: човники, берда, нити) [5, с. 32]. Ці речі виготовлені переважно наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. й надійшли з різних населених пунктів Волинської області. Серед раритетних предметів – ткацький верстат 1910 р., переданий із с. Деревок Любешівського району.

В окрему групу можна виділити інструменти, заготовки та вироби деревообробних ремесел, зокрема столярства, куферництва, ложкарства, теслярства, бондарства, стельмаства, різьблення й плетіння з природних матеріалів. Представлена в цій групі продукція майстрів с. Городище Ківецького району – одного з відомих осередків бондарного ремесла на Волині. У фондах зберігаються скрині («кухри», «куфри»), оздоблені переважно «фляндруванням» (хвилястим орнаментом) чи оковані металевими пластинами. До предметів цієї групи належать різноманітний дерев'яний посуд і ємності (барила, бочки, діжки, кадубці, цебрики тощо), предмети інтер'єру (мисники, лавки, карнизи, стільці, столи, полички, рамки, шафи тощо), сільськогосподарські знаряддя та реманент (граблі, вила, ціп, лопата, борони, ярмо, соха, солом'яники тощо), засоби ноші (портфелі, скриньки, футляри, сумки, плетені кошівки, авоськи, чемодани тощо), дитячі меблі й іграшки, музичні інструменти тощо. До цієї групи входять досить рідкісні пам'ятки народного мистецтва – дві вінчальні корони, плетені із соломи 1930-х рр., що походять з Рівненського Полісся й були подаровані Волинському краєзнавчому музею архієпископом Варфоломеєм.

У фондовій групі пам'яток РЗ сформовано невелику колекцію новорічних іграшок, яка складається зі 121 предмета. Серед них 39 – це новорічні прикраси, які надійшли до музею й були обліковані в ін-

вентарній книзі 1958 р. Виготовлені вони на Луцькому заводі культурно-побутових виробів. Серед предметів колекції – 13 авторських робіт, зокрема новорічні прикраси із серії «Скляне намисто», виготовлене в 1950-х рр. Г. Домбровською [10, с. 98].

Менше предметне представлення має в музейній збірці ковальське ремесло. Такі інструменти та побутові вироби увійшли переважно до фондової групи Р4.

Окрему – і досить численну – групу речового фонду, відому як Р7, становлять писанки. На сьогодні вона нараховує понад 3000 одиниць зберігання основного фонду [13]. Науковими співробітниками відділу етнографії та народних промислів зібрано традиційні зразки воскового розпису, які побутували на території Волині й Західного Полісся, а також творчі роботи сучасних майстрів. Усі вони виконані восковим розписом, фарбовані як аніліновими, так і природними барвниками. Невелику підгрупу становлять великодні яйця, для створення яких використано інші технологічні прийоми, зокрема шкрябанки, мотанки, мальованки. Походять писанки переважно з південних районів Волинської області; менше представлене Волинське Полісся, де традиційно писанкарство не було поширене, а до свята Великодня виготовлялися крашанки.

Важлива група – це фонд КДФ, у якому зберігаються також етнографічні матеріали, котрі представляють заняття, культуру й побут волинян ХІХ–ХХ ст. До неї увійшли портретні та родинні фотографії, матеріали польових досліджень, особові архіви О. Ошуркевича, О. Кондратович, Л. Пучковського й інших особистостей, цінні видання, окремі матеріали, які стосуються історії Волинського краєзнавчого музею загалом й відділу етнографії зокрема (афіші, оригінальні запрошення, світлини з музейних подій) тощо.

Частина етнографічних пам'яток Волинського краєзнавчого музею входить не лише до груп основного фонду, а й до науково-допоміжного. Найчастіше до останнього потрапляють атрибути різдвяно-новорічних свят (вертепні шопки, дідухи тощо), виконані з підручних матеріалів, кольорові світлини, плакати та інші речові пам'ятки, забезпечити тривале збереження яких неможливо через крихкість і недовговічність матеріалу чи незадовільний стан збереження, типові матеріали тощо.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, до етнографічної колекції Волинського краєзнавчого музею входять як різні тематичні групи пам'яток, так і окремі типологічні колекції. Найповніше в музейній збірці представлені зразки традиційного народного вбрання волинян та поліщуків кінця ХІХ – середини ХХ ст., тканини інтер'єрного призначення, гончарні вироби, знаряддя ткацтва й обробітку рослинних волокон, ремісничі інструменти, сільськогосподарські знаряддя та предмети, що використовувалися для риболовлі, збиральництва, ведення бджільництва й інших видів занять. Зберігаються предмети переважно в групах речового фонду (Р2, Р3, Р4, Р7), поділених за матеріалом виготовлення, у тематичній групі декоративно-ужиткового мистецтва (Д) та ін. Для полегшення пошукової роботи й вивчення музейних фондів у подальшому треба працювати над створенням різноманітних каталогів, детальним вивченням кожної типологічної й тематичної групи пам'яток Волинського краєзнавчого музею або ж повернутися до практики виокремлення фондової групи етнографічних пам'яток у цілісну колекцію.

Джерела та література

1. Волинський краєзнавчий музей. *Muzeum inwentarz działu etnograficznego*. Т. VI. 172 с.
2. Гатальська Н. Вишивальне мистецтво Західного Полісся і Волині (за матеріалами фондів Волинського краєзнавчого музею). *Волинський музей: історія і сучасність*: наук. зб. Вип. 3: матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки. Луцьк-Колодяжне, 18–19 трав. 2004 р. Луцьк, 2004. С. 36–37.
3. Гатальська Н. До питання дослідження народного килимарства на Волині. *Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність*: зб. наук. праць. Вип. 15: матеріали Другої Волин. обл. наук.-етнограф. конф., м. Луцьк, 12–13 трав. 2005 р. Луцьк, 2005. С. 89–91.
4. Гатальська Н. Святкове нагрудне вбрання жінок Волині і Західного Полісся у збірці Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музей: історія і сучасність*. Наук. зб. Вип. ІІ. Луцьк, 1999. С. 41–43.
5. Грабинська О. Використання збірки пристосувань для прядіння і ткацтва в етнографічних подіях Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музей. Історія і сучасність*: наук. зб. Вип. 5: матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзнавч. конф., присвяченої 24-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р./упоряд. А. Силук. Луцьк, 2014. С. 32–34.

6. Дмитренко А. Матеріали з питань бджільництва, рибальства, мисливства і збиральництва у фондах Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музей: історія і сучасність*: наук. зб. Вип. II. Луцьк, 1999. С. 56–58.
7. Ковальчук Є. Наукові експедиції Волинського краєзнавчого музею (1929–2003). *Волинський музей. Історія і сучасність*: наук. зб. Вип. 3: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки. Луцьк-Колодяжне, 18–19 трав. 2004 р. Луцьк, 2004. С. 149–151.
8. Козакевич О. Плетиво з фондів Волинського краєзнавчого музею. *Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність*: зб. наук. праць. Вип. 15: матеріали Другої Волин. обл. наук.-етнограф. конф., м. Луцьк, 12–13 трав. 2005 р. Луцьк, 2005. С. 51–54.
9. Кривська Л. Колекція кераміки з с. Рокита Старовижівського району у фондах Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музейний вісник*: наук. зб.: Вип. 8/упр. культури Волин. ОДА; Волин. краєзнавч. музей; каф. документознав. і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2016. С. 128–136.
10. Кривська Л. Колекція новорічних іграшок у Волинському краєзнавчому музеї. *Минуле і сучасне Волині й Полісся. Етнографічне музейництво в Україні і на Волині*: наук. зб. Вип. 61: матеріали П'ятої Волин. наук.-етнограф. конф., 27–28 квіт. 2017 р., м. Луцьк/упоряд. Є. Ковальчук, Л. Мірошніченко-Гусак. Луцьк, 2017. С. 97–101.
11. Мірошніченко-Гусак Л. Ой берітеся, ягудки, щоб були повні коробки (предмети збиральництва з фондів ВКМ). *Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність*: зб. наук. праць. Вип. 15: матеріали Другої Волин. обл. наук.-етнограф. конф., м. Луцьк, 12–13 трав. 2005 р. Луцьк, 2005. С. 56–57.
12. Мірошніченко-Гусак Л. Твори декоративно-ужиткового мистецтва у збірці Волинського краєзнавчого музею. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії*: наук. зб. Вип. 65. / Ковельськ. міськ. рада; упр.-ня культури з питань релігій та національностей Волин. ОДА; СНУ ім. Лесі Українки; Волин. краєзнавч. музей; Ковельськ. іст. музей; ВОО НСКУ; упоряд. Г. Бондаренко, І. Прокопів, А. Семенюк, А. Силюк. Ковель, 2018. С. 543–545.
13. Писанки другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Збірка Волинського краєзнавчого музею: каталог / вступ. ст. О. М. Моренчук; упоряд.: Л. А. Мірошніченко-Гусак, О. М. Моренчук, Т. О. Хомова. Луцьк: Терези, 2014. 80 с.: іл. (Колекції Волинського краєзнавчого музею, вип. 11).
14. Пушкар Н., Несторук І. П'ять етапів музейної історії: колекції, хранителі, будинки. *Волинський музей. Історія і сучасність*: наук. зб. Вип. 5: матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзнавч. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р./упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 168–185.
15. Традиційні жіночі сорочки Волині та Західного Полісся кінця ХІХ–ХХ століть. Збірка Волинського краєзнавчого музею. Каталог/упоряд. Л. А. Мірошніченко-Гусак, Т. О. Хомова; вступ. ст. Н. Г. Гатальська, Л. А. Мірошніченко-Гусак. Луцьк: Волин. старожитності, 2013. 87 с., іл./Серія «Колекції Волинського краєзнавчого музею». Вип. 5: наук.-попул. вид.
16. Хомова Т. Колекція настільниць і скатертин (група Р2 – тканини...) у фондах Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музей. Історія і сучасність*: наук. зб. Вип. 5: матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзнавч. конф., присвяченої 24-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р./упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. С. 238–242.
17. Хомова Т. Колекція сільськогосподарських знарядь у фондах Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музей: історія і сучасність*: наук. зб. Вип. 4: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 80-річчю Волинського краєзнавчого музею та 60-річчю Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, Луцьк-Колодяжне, 19–20 трав. 2009 р. Луцьк, 2009. С. 338–340.
18. Хомова Т. Колекція ужитого гончарного посуду з групи фондів «Декоративно-прикладне мистецтво» Волинського краєзнавчого музею. *Минуле і сучасне Волині й Полісся: народна культура – шлях до себе*: зб. наук. праць. Вип. 11: матеріали Волин. обл. наук.-етнограф. конф., м. Луцьк, 10–11 квіт. 2003 р. Луцьк, 2003. С. 127–133.

Мірошніченко-Гусак Людмила. Етнографическая коллекция памятников Волинского краеведческого музея: основные типологические группы. В статье дается общая характеристика типологических групп памятников украинской народно-бытовой культуры конца ХІХ – начала ХХІ вв., входящих в различные фонды хранения Волинского краеведческого музея, которые составляют этнографическую коллекцию. Анализируется предметный состав памятников для облегчения их поиска в фондах музея.

Ключевые слова: музейный предмет, собрание, коллекция, отдел этнографии, музей.

Miroshnychenko-Husak Ludmyla. The Ethnographic Collection of Monuments of Volyn Regional Museum: the Main Typological Groups. The article gives a general description of the typological and thematic groups of Ukrainian national people's household culture monuments of the end of the ХІХ and the beginning of the ХХІ century, which are the

parts of various Volyn Regional Museum's and constitute the ethnographic collection. The substantive content of the monuments is analysed to facilitate their search in the museum's funds.

Key words: museum object, assemblage, collection, Ethnography Department, museum.

Стаття надійшла до редколегії
15.11.2018 р.

УДК 069:908(477.82):069.5

Світлана Чибирак

Використання методу театралізації в експозиційно-виставковій роботі Волинського краєзнавчого музею

У статті проаналізовано досвід використання Волинським краєзнавчим музеєм методу театралізації як одного із засобів популяризації музейної експозиції та виставок. Охарактеризовано процес упровадження різних видів та типів театралізованих заходів у контексті налагодження комунікації між музейною експозицією й відвідувачем.

Ключові слова: Волинський краєзнавчий музей, експозиція, виставка, метод театралізації, відвідувач.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні в Україні активно розвивається зовнішній туризм, водночас спостерігається зростання обсягу внутрішнього туризму. Зауважимо, що українці стали подорожувати в межах області чи країни не лише під час відпусток, а й у вихідні. Проте значна частина внутрішніх туристів не приходять у музей, вважаючи його сховищем старих предметів, непривабливими в атракційному плані. Намагаючись змінити подібний стереотип, музеї в Україні почали застосовувати нові форми та методи роботи з наявною й потенційною цільовою аудиторією. Одним із таких методів є метод театралізації, який застосовується в експозиційно-виставковій роботі музею. Завдяки йому можна створити новий атракційний продукт, що надовго запам'ятається його учасникам. Сьогодні саме такі заходи допоможуть музеям конкурувати з іншими закладами розваг і відпочинку в боротьбі за відвідувача.

Аналіз досліджень цієї теми. Процес «театралізації музею» й музейно-театрального спектаклю як феномену сучасної культури та форми взаємодії з відвідувачами став предметом наукового зацікавлення російської дослідниці І. Щепеткової. У своїй праці науковець також торкнулася проблеми визначення місця екскурсовода в просторі театралізованої експозиції; виокремила типи «театралізації музею»; описала найбільш поширені форми музейно-театральної вистави [14].

Російська дослідниця Л. Шляхтина розглянула три напрями театралізації в музеї. Вона зазначила, що «вектор взаємодії з музейною аудиторією змінюється від освітньої спрямованості в бік задоволення потреби в «події», у зв'язку з цим музей повинен пройти процес «мутації» в сторону центру відпочинку або ж стати «серйозною» науковою установою» [13, с. 18].

Порівняння музейної експозиції та театру також здійснив російський дослідник Т. Поляков. Учений слушно зауважив, що «в театрі дійство має реальний характер, тобто втілюється в динаміці гри акторів і штучній зміні сцен і декорацій на одній, відносно невеликій сценічній площі. У музейній експозиції «дійство» відбувається за рахунок зовні статичної організації музейних образів у єдиний драматургічний сюжет, розгорнутий в послідовний ряд експозиційних «сцен». [...] У театрі розвиток подій відбувається переважно в часі, а в музейній експозиції – у просторі. [...] У театрі глядач досить пасивний і відчуває катарсис, сидячи в кріслі. А в музейній експозиції відвідувач в ідеалі повинен стати «співавтором» сценариста й художника, регулюючи розвиток сюжету та провідних експозиційних «сцен», через які він проходить від «зав'язки» до «розв'язки»» [8, с. 277].

Грунтовно проведений аналіз власного досвіду щодо використання театралізації у музейній роботі й українськими дослідниками. Зокрема, десятирічну практику застосування методу театралізації в Музеї історичних коштовностей України її важливість охарактеризовано в статті О. Дженкової [4]. У публікації А. Москалець висвітлено досвід проведення театралізованих науково-просвітницьких заходів у Дніпропетровському національному історичному музеї [6].

Проблема впровадження методу театралізації в експозицію Волинського краєзнавчого музею є маловивченою. Її розглянуто в контексті нетрадиційних форм роботи музею як одну з форм культурно-